

КЛАСИФІКАЦІЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ПОТРЕБ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Покровщук Л.М., к.пед.н., доцент,
Бондар Т.Л., к.е.н., доцент,
Білецький В.В., викладач,

ПВНЗ Вінницький інститут конструювання одягу та підприємництва

Повномасштабне вторгнення росії до України, яке почалося 24 лютого 2022 року, торкнулося основних джерел формування грошових коштів, і зумовили зміну їх обсягів надходжень та вибуття до вітчизняних підприємств.

Однією з важливих умов сталого фінансового розвитку та гарантією платоспроможності підприємств є достатній обсяг коштів та ефективно управління грошовими потоками, а також підтримка їхньої збалансованості у часі. Насамперед, це зумовлено тим, що кошти – найбільш ліквідні активи. Фінансово-господарська діяльність підприємств у процесі функціонування вимагає постійних грошових витрат, в такий спосіб грошові потоки постійно перебувають у русі і виникає потреба грамотного їх розподілу як за видами діяльності, так і у часі. Так, наприклад, брак коштів може негативно впливати на діяльність підприємства, результатом може стати неплатоспроможність, зниження ліквідності, збитковість і навіть банкрутство. Також, існують ризики появи непередбачених ситуацій, що іноді потребує наявності запасу коштів. У свою чергу, збільшення коштів забезпечується прибутковістю роботи підприємства шляхом руху коштів.

Дослідженню питань класифікації грошових коштів для

потреб управління підприємства, присвячені праці відомих вітчизняних та зарубіжних економістів, зокрема М.Т. Білухи, І.О. Бланка, Ф.Ф. Бутинця, Л.О. Лігоненко, А.А. Мазаракі, Є.В. Мниха, Л.В. Нападовської, Ю.І. Осадчого, П.Г. Пономаренка, Г.В. Ситника, В.В. Сопка та ін.

Управління грошовими коштами, безперечно, є головною складовою внутрішнього менеджменту будь-якого підприємства. Впровадження в практику управління сучасних механізмів фінансового аналізу, планування, нормування, оперативного моніторингу та стратегічного прогнозування руху коштів, є запорукою успішної життєдіяльності підприємства.

Досягнення ефективної діяльності підприємствами можливе завдяки зваженої фінансової політики, спрямованої не лише на використання фінансових ресурсів для поточної господарської діяльності, а також узгодження у часі обсягів грошових потоків підприємств та їх структури, джерел отримання та напрямків використання. Вдосконалення методів, форм та організації контролінгу грошових коштів, створення надійної інформаційно-аналітичної бази є актуальним завданням системи управління господарською діяльністю, успішне ведення якої визначає її ефективність, як у межах поточної

діяльності підприємства, так і у процесі досягнення стратегічних цілей [1, 5, 7, 10].

Грошові кошти являються найважливішим елементом оборотних активів підприємства, без якого неможлива фінансово-господарська діяльність. Вони являються основним елементом, навколо якого обертається економічне життя кожного підприємства, здійснюються практично всі господарські операції. До появи грошей як універсального засобу виміру цінності того чи іншого активу, для еквівалентного обміну ними між підприємствами використовувалися різні предмети, що створювало суттєві труднощі в організації їх зберігання, накопичення та використання як платіжного інструмента.

Це було зумовлено економічними, історичними, соціальними, культурними та іншими умовами життєдіяльності людського суспільства на ранніх стадіях розвитку цивілізації. З появою грошових знаків (металевих, паперових, електронних) змінювалися їх форми, функції, методи управління грошовими коштами, причому залишалося незмінним їх призначення для підприємницької діяльності - бути засобом платежу, тобто погашення зобов'язань перед персоналом, власниками, інвесторами, кредиторами, державою.

Кошти - це все те, що служить засобом виміру вартості, джерелом майбутніх платежів чи засобом підвищення ліквідності. Вони являються активами, які часто використовуються як засіб обміну. Також, кошти є найбільш мобільними активами підприємства. Отже,

платоспроможність, прибутковість та безперервність діяльності підприємства залежать від суми коштів та їх обігу [1, 5, 7, 10].

У пошуках ефективної, прибуткової та безперебійної діяльності, підприємства повинні мати достатній обсяг грошей та вміти правильно управляти ними, щоб мати можливість постійно погашати заборгованість та інші поточні платежі. Будь-яке управлінське рішення менеджменту підприємства, будь то забезпечення необхідного та достатнього розміру поточних активів, погашення кредиторської заборгованості, витрати інвестиційного характеру (придбання основних засобів, реалізація інвестиційних проектів, надання тимчасово вільних грошових коштів у вигляді позик), як правило, призводить до вилучення коштів, які необхідно забезпечити їх відповідним поповненням. Таким чином, діяльність підприємства є передумовою виникнення руху коштів [3, 5, 6, 10].

Грошові потоки підприємства по своїй суті характеризують переміщення коштів та їх еквівалентів, тобто кількісно відображають всі операції з їх надходження та витрачання, які здійснюються для забезпечення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності суб'єктом господарювання. Таким чином, діяльність підприємства будується у трьох напрямках діяльності, і відповідно, управління грошовими потоками має відповідну цільову спрямованість

За масштабами обслуговування у господарському процесі більшість авторів [1, 3, 4, 7, 8, 9, 11] пропонують розділяти грошові потоки залежно від

рівня відповідальності. Наприклад, якщо рішення щодо транзакції приймає керівництво підприємства, то такі операції мають загальний масштаб. Якщо відповідальність за операцію лежить на конкретному підрозділі, то це операції середнього масштабу. У свою чергу, дрібні операції є об'єктом відповідальності конкретних працівників або уповноважених осіб.

Класифікація грошових потоків за їх спрямованістю (надходження та витрачання коштів) є важливим аспектом у процесі оцінки якості управління оборотними активами. Позитивним грошовим потоком являється вся сукупність надходжень коштів підприємства незалежно від виду фінансово-господарської діяльності. Негативний грошовий потік - це витрачання коштів, грошові витрати підприємства по різним видам діяльності [2, 5, 7, 10].

Достатність позитивного грошового потоку для всіх платежів, тобто відповідність його обсягу до негативного грошового потоку характеризує ліквідність та платоспроможність підприємства. Можуть виникати ситуації, коли надходження коштів недостатні для здійснення витрат у повному обсязі у певний період часу, тоді підприємство орієнтується на залишки (запаси) готівки для виконання платежів.

Ознака «рівень достатності» дозволяє виділити надлишковий і дефіцитний грошовий потік підприємства. Причому, надлишковим називається такий обсяг грошового потоку, коли надходження більше ніж витрачання, а поточна необхідність підприємства у готівкових коштах нижче, ніж чисте сальдо руху коштів у

поточному періоді. При виявленні значного надлишку коштів у аналізованому періоді необхідно перерозподілити надходження між періодами, або забезпечити збереження та прибутковість коштів у подальшому використанні [3, 5, 6, 10].

Дефіцит грошового потоку виникає, коли протягом аналізованого періоду надходження коштів нижче витрачання, результатом чого є негативне сальдо, яке має покриватися або створеними у попередніх періодах резервами, або перерозподілом витрачання в послідуєчих періодах.

З наукової та практичної точок зору можна стверджувати, що виникнення надлишкового чи дефіцитного грошового потоку є однією із причин погіршення фінансового стану підприємства. При значних запасах коштів (надлишковий грошовий потік) виникає додатковий ризик зниження реальної вартості грошей у часі у зв'язку з постійними інфляційними процесами в економіці, що призводить до втрат потенційних доходів через незалучення вільних грошей у господарську діяльність.

У той же час, дефіцит коштів негативно впливає на фінансовий стан підприємства та його ділову репутацію у разі прострочення платежів контрагентам, формування значних обсягів простроченої кредиторської заборгованості як перед постачальниками, банками, персоналом, інвесторами, так і перед власниками з виплати дивідендів [1, 5, 7, 10].

Тому, актуальним питанням у системі формування аналітичної інформації є своєчасний, достовірний облік та прийняття господарських рішень, оскільки ні дефіцитний, ні

надлишковий грошовий потоки не являються позитивним моментом у діяльності підприємства.

Також, грошові потоки можна розділити на внутрішні та зовнішні, по відношенню до джерела та кінцевого отримувача транзакції. Джерелом та кінцевим отримувачем внутрішньої транзакції є само підприємства, фінансові відносини за внутрішніми операціями виникають між підрозділами, чи всередині підрозділів. Тому, до внутрішнього грошового потоку відносяться платежі в рамках відносин з персоналом або засновниками [1, 5, 7, 10].

Необхідно відмітити, що не всі платежі в рамках відносин з персоналом являються внутрішніми. Наприклад, з точки зору обліку видача коштів під звіт є внутрішньою операцією, оскільки власником коштів продовжує залишатися підприємство, а видача заробітної плати є зовнішньою операцією, оскільки власник коштів змінюється та знаходиться поза підприємством. Аналогічна ситуація за розрахунками з засновниками. Тобто, класифікація операції до внутрішніх чи зовнішніх залежить від їх характеру.

Зовнішній грошовий потік характеризує взаємовідносини підприємства з різними контрагентами: постачальниками сировини та матеріалів, кредитними установами у процесі банківського обслуговування та кредитування, покупцями продукції, бюджетною системою країни, судовими органами тощо. Даний вид грошового потоку являється найбільшим у структурі внутрішніх та зовнішніх грошових потоків підприємства [3, 5, 6, 10].

За ознакою часу грошові потоки поділяються на реальні (поточні) та

майбутні (прогнозовані). Реальний грошовий потік формується безпосередньо в період господарської діяльності підприємства, і має вартість поточного часу. Майбутній грошовий потік починає відлік з планування господарської операції та дозволяє визначити зміну вартості бізнесу загалом [2, 5, 7, 10].

По безперервності формування грошовий потік розподіляється на регулярний та нерегулярний. Регулярний грошовий потік формується на постійній основі через певні інтервали часу. Як правило, на регулярній основі здійснюється рух коштів з операційної (поточної) діяльності підприємства (у тому числі отримання виручки від покупців, оплата рахунків постачальників, сплата податків, виплата заробітної плати, оплата кредитів, за інвестиційною діяльністю у разі реалізації довгострокового інвестиційного проекту, розписаного по етапах із встановленими інтервалами отримання та витрачання коштів.

Нерегулярний (дискретний) грошовий потік пов'язаний із разовими, одиничними господарськими операціями, що призводять до формування, надходження та витрачання коштів у певному періоді часу. Такою операцією може бути реалізація інвестиційного проекту, або разові капітальні витрати, спрямовані на оновлення основних засобів, модернізацію чи технічне переозброєння підприємства [1, 5, 7, 10].

Рівень збалансованості обсягу взаємопов'язаних грошових коштів підприємства дозволяє виділити

збалансовані та незбалансовані потоки. Зокрема, якщо грошовий потік збалансований, то сума надходження коштів еквівалентна за обсягом до суми їх витрачання в певному періоді. Відповідно, якщо потік незбалансований, або надходження коштів перевищує їх витрачання – це надлишковий потік. Якщо витрачання коштів перевищує їх надходження то це - дефіцитний грошовий потік [3, 5, 6, 10].

Вид коштів дозволяє розподілити кошти підприємства на готівкові та безготівкові. При цьому, грошовий потік готівки здійснює надходження та витрачання коштів у касу та з каси підприємства. Безготівковий грошовий потік обслуговується через розрахункові рахунки підприємства, а також із застосуванням у таких розрахунках фінансових інструментів, як векселі, чеки, акредитиви. Для правильності обліку реального руху коштів важливо виключити внутрішні обороти між касою та розрахунковими рахунками підприємства, щоб уникнути подвійного відображення надходження та витрачання коштів як за касовими операціями, так і за операціями на розрахункових рахунках [2, 5, 7, 10].

За рівнем ліквідності (можливості забезпечення платоспроможності) грошові потоки слід розділити на три види: високоліквідні, потоки з ризиком зниження ліквідності та неліквідні. Високоліквідний грошовий потік характеризується як абсолютно ліквідна грошова маса, яка не має ризику зниження платоспроможності. Кошти, виражені в іноземній валюті, повинні оцінюватись з погляду знецінення (або подорожання) валюти, в якій вони представлені, а також у

зв'язку з надмірним їх накопиченням у залишку, цінність якого може втрачатися під впливом інфляції. Неліквідні кошти кваліфікуються як такі, якими підприємство не може скористатися за призначенням у зв'язку із «заморожуванням» розрахункового (валютного) рахунки у банку, який втратив право на здійснення розрахунково-касових операцій.

Класифікація грошових активів стосовно валюти відображає активність підприємства у процесі використання іноземних валют для зовнішньоекономічної діяльності, або з метою забезпечення цінності грошових активів та зберігання вільних коштів на валютних рахунках.

За ознакою характеру динаміки грошові потоки слід класифікувати для оцінки загального припливу та витрачання коштів у звітному або майбутньому періодах, а також для цілей стратегічного прогнозування. Зростання або зменшення обсягів грошових потоків можуть бути наслідком активності або спаду ринків, як ресурсних, так і ринку продажів виробленої продукції. Найбільш позитивною є ситуація стабільного грошового надходження та витрачання, що дозволяє досягти високого рівня збалансованості у русі коштів.

Наведена класифікація дозволяє підвищити точність та ефективність управління грошовими потоками відповідно різних господарських операцій, та ефективність їх впливу на вартість підприємства.

Отже, кожне підприємство прагне отримання більшого прибутку і забезпечення безперервності своєї діяльності. Однак, навіть прибуткове

підприємство може опинитися на межі банкрутства, якщо відчуває постійний дефіцит коштів, причиною чого може бути уповільнення оборотності грошових коштів та зростання тривалості операційно-виробничого циклу.

Прагнучи забезпечити достатній рівень прибутковості бізнесу та його

безперервність, важливо керуватися принципами розумного підходу до управління грошовими потоками, обґрунтування якого має забезпечуватися якісною обліково-аналітичною інформацією. Дані про грошові потоки особливо важливі для акціонерів, менеджерів, інвесторів та кредиторів.

Список використаних джерел:

1. Буреннікова Н.В. Теорія та філософія результативності функціонування підприємств як систем: оновлений погляд на шляхи реалізації функцій та управління. *Бізнес Інформ.* 2021. № 6. С. 190–196. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-6-190-196>.

2. Буреннікова Н.В., Ярмоленко В.О., Буренніков Ю.Ю. Результативність функціонування та розвитку систем: оновлені підходи до дефініцій SEE-управління. *Бізнес Інформ.* 2021. № 3. С. 94-100. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-3-94-100>.

3. Буреннікова Н.В., Ярмоленко В.О., Кавецький В.В. Теоретико-прикладні аспекти управління ефективністю інвестицій промислових підприємств з позицій стейкхолдерської теорії: сутність, показники. *Бізнес Інформ.* № 1. 2020. С. 218-229. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-1-218-229>.

4. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Одінцева О.О. Механізм формування конкурентоспроможності підприємств в сучасних економічних умовах. *Економіка та суспільство.* 2021. № 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-62>.

5. Гріщенко І.В., Гринчук Т.П., Циганчук В.А. Методи формування конкурентоспроможності підприємств. *Економіка та суспільство.* 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-82>

6. Гріщенко І.В., Товкун А.О. Малі підприємства України в надзвичайних становищах. IX Міжнародна науково-практична конференція «MODERN SCIENCE: INNOVATIONS AND PROSPECTS» 29-31 травня 2022 р., Стокгольм, Швеція. С. 635-641.

7. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Циганчук В.А., Мазур О.В. Методи забезпечення ефективності інвестиційно-інноваційних проектів. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету.* 2020. Вип. 60. С. 30-34.

8. Гріщенко І.В., Іванюта П.В., Білецька Н.В., Покровщук Л.М. Обґрунтування функцій управління та бізнес-процесів на сучасному етапі бюджетування та менеджменту. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету.* Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету (Економічні науки), 2023. Вип. 72. С. 41-47.

9. Кавецький В.В. Методичні підходи до оцінювання ефективності інвестицій в окремі групи стейкхолдерів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 1. С. 27-33.

10. Кавецький В.В. Сучасні системи управління плануванням та організацією виробництва. *Ефективна економіка*. 2021. 12. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2021/96.pdf.

11. Furman T. Basic strategies in the management of development of the enterprise. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2014. № 6. С. 59-69.

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ БІЗНЕСУ

**Сиротинська А.П., к.т.н, доцент,
Сиротинський О.А., к.т.н, доцент,**

**Онищук В.А., студент,
Національний університет водного господарства
та природокористування**

Сучасні економічні відносини характеризуються широким застосуванням інформаційних технологій у сфері бізнесу. Оскільки вони є інструментом підвищення якості та обсягу опрацьованої інформації, змінюють зміст та умови виконання обліково-аналітичних завдань в системі управління. Розвиток бізнесу та інформаційних систем (ІС) є взаємопов'язаними. Суб'єкти господарювання, що функціонують в умовах цифрової економіки, постійно потребують нових можливостей ІС, в той час як поява новітніх інформаційних технологій спричиняє якісні зміни в бізнес процесах. Отже, вивчення сучасних тенденцій їх розвитку є актуальним.

Питання, пов'язані з функціонуванням та розвитком ІС, вивчаються іноземними та вітчизняними науковцями. Такі дослідження особливо актуальні в умовах цифрової економіки [3, 5]. Науковці зазначають, що сучасний

процес прийняття управлінських рішень потребує застосування спеціалізованого програмного забезпечення [1, 2]. Наслідком цього є стрімкий розвиток галузі інформаційних технологій (ІТ) як в Україні, так і за кордоном [3, 4, 6].

Наші дослідження дозволили виокремити такі основні напрямки розвитку обліково-аналітичних інформаційних систем для бізнесу.

1. Спеціалізація програм для різних сфер бізнесу та розмірів підприємств. Можливості типових версій ІС часто не в повній мірі задовольняють потреби всіх суб'єктів господарювання. Тому, сьогодні спостерігається стрімкий розвиток рішень для різних видів діяльності, таких як сільське господарство, житлово-комунальне господарство, охорона здоров'я тощо. Крім цього, функціонально інформаційні системи орієнтуються на розмір суб'єкта господарювання: програми для холдингів і корпорацій, для малого та